

- CHOMSKY, Noam. *Language Acquisition. Language Teaching* (Chomsky: Selected Readings edited by J. P. B. Allen and Paul van Buren. Oxford University Press 1971).
- CHOMSKY, Noam. *Review of Skinner's Verbal Behaviour* (The Psychology of Language, Thought and Instruction — Readings ed. John P. De Cecco, Holt, Rinehart & Winston, Inc. 1967).
- CHRISTOPHERSEN, Paul. *Second-Language Learning Myth and Reality*. Penguin Education 1973.
- CORDER, S. Pit. *Introducing Applied Linguistics*. Penguin Education 1973.
- FISHMAN, Joshua. *Sociolinguistics*. Newbury House Publishers, Inc. 1971.
- GARDNER, R. C. and LAMBERT, W. E. *Attitudes and Motivation in Second-Language Learning*. Newbury House Publishers, Inc. 1972.
- JENKINS, James. *Learning Theories* (The Psychology of Language, Thought and Instruction — Readings ed. John P. De Cecco, Holt, Rinehart & Winston, Inc. 1967).
- LADO, Robert. *Language Teaching. A Scientific Approach*. Mc Graw-Hill, Inc. 1964.
- LAMBERT, W. E. *Psychological Approaches to the Study of Language* (Teaching English as a Second Language. — ed. H. B. Allen, Mc Graw-Hill 1965).
- LEE, R. William. *External and Internal Motivation* (Focus 80 Cornelsen and Oxford University Press GMBH, Berlin 1972).
- LENNEBERG, E. H. *A Biological Perspective of Language* (Language ed. by R. C. Oldfield and J. C. Marshall Penguin Education repr. 1971).
- MACKEY, William Frances. *Language Teaching Analysis*. Longmans, Green & Co, Ltd. 1965.
- MILLER, George A. *Some Preliminaries to Psycholinguistics* (The Psychology of Language, Thought and Instruction — Readings ed. John P. De Cecco, Holt, Rinehart & Winston, Inc. 1967).
- NIDA, Eugene. (Teaching English as a Second Language, ed. Harold B. Allen Mc Graw-Hill 1965).
- SKINNER, B. F. *A Functional Analysis of Verbal Behaviour* (The Psychology of Language, Thought and Instruction — Readings ed. John P. De Cecco Holt, Rinehart & Winston, Inc. 1967).
- WILKINS, D. A. *Second-Language Learning and Teaching*. Edward Arnold (Publishers) Ltd. 1974).

Mirjana Jurčić

MULTIMEDIJI — FAKTOR MOTIVACIJE UČENIKA

Još prije desetak godina smatralo se da je ponavljanje gradiva jedan od najvažnijih faktora koji pridonose uspjehu učenja. Moderna psihologija ne negira važnost ponavljanja u procesu učenja, ali naglašava da je motivacija osnovni uvjet uspjeha u učenju. I zbog toga što je učenje oblik aktivnosti koja je uvjetovana određenim motivima važno je znati koji su to motivi koji mogu djelovati na uspješnost učenja. Naime, ispitivanjem je dokazano da radni učinak velikim dijelom zavisi od intenziteta i kvalitete motiva. Aktiviramo li učenike, možemo iz rezultata te aktivnosti dobiti i jačinu motivacije.¹

¹ Dr Ivana Car-Gavrilović: *Motivi u učenju*, str. 3, izd. poduzeće »Rad«, Beograd, 1965.

Koji sve faktori djeluju na motivaciju učenika?

Interes je najkorisniji poticaj za učenje. Ako nas nešto zanima, obično nismo ni svjesni kada i kako smo to naučili. Prema tome, u nastavi stranog jezika jezični materijal koji se prezentira učeniku, kao i nastavni postupci moraju pobuditi kod njega interes. Naročito za mlađe učenike, kad korisnost učenja nije glavni faktor motivacije, osnovni tekst u bilo kakvom obliku, u okviru kojega je prezentiran jezični materijal, mora biti živ, dinamičan i adekvatan dobi učenika. Sadržaj mora biti raznovrstan, a opet blizak uenicima. Poželjno je da tekst ima određenu poantu — često puta smiješnu, što ga čini privlačnijim, naročito za učenike mlađe dobi. Lica, odnosno karakteri koji se javljaju u tekstualnim i audiovizuelnim materijalima treba da budu od »krvi i mesa« pa čak skloni nestašluku, ako se radi o djeci, jer je to tipično za jedanaestgodišnjake odnosno dvanaestgodišnjake. Do tog zaključka dovelo nas je nastavničko iskustvo, kao i podaci dobiveni anketiranjem učenika. Osim toga, imamo i rezultate istraživanja koja su izvršili psiholozi o interesu za sadržaje koje čitaju djeca između desete i trinaeste godine. Autori »Dječje psihologije« dr Vera Smiljanić i dr Ivan Toličić kažu: »Za to doba značajna je želja za novim doživljajima. Dijete želi promjene, senzacije iako su vezane za rizik. Zato se prihvaća literatura koja se odlikuje napetim sadržajem gdje glavni junak ostaje pobjednik i u najtežim situacijama.«

I dalje autori tvrde: »Pri čitanju su u centru pažnje sadržaj, događaji, senzacije... Dijete se uživlja u pojedine junake i njihove doživljaje.«²

Iz toga možemo vidjeti kakvi bi sadržaji mogli jače motivirati učenike. Jasno je da na početnom stupnju učenja jednog stranog jezika zbog malog fonda znanja i ograničene sposobnosti izražavanja ne možemo prezentirati takve sadržaje, no ipak možemo zaključiti da za te učenike nisu više bajke i da im treba dati sadržaje koji će njima biti bliski, u kojima će oni moći naći sebe.

Pri pripremi Početnice stranih jezika za V razred proveli smo anketu među uenicima V razreda na šest škola iz raznih sredina. Pomoću pitanja željeli smo saznati kako učenici provode slobodno vrijeme, koje knjige im se dopadaju, kakve filmove vole gledati, koje ih televizijske emisije najviše privlače. Za ilustraciju uzet ćemo obrađene ankete provedene u Osnovnoj školi Generalski Stol i u Osnovnoj školi »Rajka i Zdenka Baković« u Zagrebu, Kušlanova ul. 52.

Na pitanje »što radiš u slobodno vrijeme?« — učenici iz Generalskog Stola odgovorili su:

*Gledam televiziju.
Pomažem majci u kući.
Čitam knjige i novine.*

I tek na četvrtom mjestu je bio odgovor: *Igram se.*

Na isto pitanje učenici zagrebačke škole odgovorili su:

*Igram se.
Gledam televiziju.
Idem na utakmicu.
Idem u kino.
Pomažem majci i ocu u kući.
Idem na izlet ili u šetnju.*

² Dr Vera Smiljanić i dr Ivan Toličić: Dječja psihologija, str. 183, Zavod za izdavanje udžbenika SRS, Beograd, 1967.

Na sedmom mjestu je bio odgovor: *čitam knjige i novine.*

Na pitanje — kakvi ti se filmovi dopadaju — učenici iz Generalskog Stola odgovorili su: *ratni*, a učenicima iz zagrebačke škole najviše se dopadaju *vesterni*.

Na pitanje »Koje stripove i novine čitaš?« učenici iz Generalskog Stola odgovorili su: *Modru lastu, Male novine, Zagor i Večernji list*, a učenici iz Osnovne škole u Kušlanovoj ul. u Zagrebu najradije čitaju: *Politikin zabavnik, Večernji list, Tinu, Mikijev almanah i Modru lastu.*

Od televizijskih emisija učenicima iz Generalskog Stola najviše se dopadao: *kviz, Vaga za točno mjerenje, Kazalište u kući, Otpisani i Svemir 1999*, a učenicima iz Zagreba: *Svemir 1999, Otpisani i crtani filmovi.*

Iz odgovora učenika vidjeli smo kako provode slobodno vrijeme, što vole čitati i gledati u kinu ili na televizijskim ekranima i tim smo se iskustvom donekle koristili pri oblikovanju udžbenika za V razred i još više za VI razred, jer je prije obrađeno gradivo omogućavalo da sadržaji budu bogatiji događajima.

Međutim, kako god bio zanimljiv sadržaj lekcije, ako se on mora uvježbavati, gubi na svojoj atraktivnosti. I zbog toga nastavnik treba da objasni učenicima zašto je potrebno ponavljanje i uvježbavanje određenog dijaloga, strukture i izraza te im kazati da će takvim oblicima rada brže napredovati. Poznavanje potrebe učenja nadomjestit će »negativan« interes za određeni oblik rada.

Drugo važno pitanje jest: koliko mogu nastavnici pobuditi interes kod učenika i na kakav način. Prvi korak k tome bio bi uspostavljanje dobrog kontakta s učenicima, a do toga dolazi na taj način što nastavnik pridobiva učenike za suradnju, aktivira ih svojim radom i stvara kod njih pozitivan stav prema predmetu koji poučava. Mada nastavnik ne može imati konkretan uvid u ono što se događa u učenikovoj svijesti za vrijeme nastave, on može znatno utjecati na razvitak pozitivnog stava svakog pojedinca prema učenju jezika. Štoviše, negativan stav prema učenju može svesti na ništicu i najefikasniju pouku. Iz tih razloga nastavnici moraju voditi brigu o afektivnoj komponenti u nastavnom procesu koju treba razvijati u pozitivnom smjeru. Uspjeh u nastavi ne ovisi samo o aktivnosti onoga tko poučava, već je učenikova aktivnost od presudnog značenja za rezultate koje postiže. Suvremena nastava je radni proces u kome sudjeluju učenici i nastavnik i budući da se svaki radni proces mora što bolje organizirati, nastavnik je dužan da se u svom radu služi onim nastavnim postupcima koji će pridonijeti lakšem i boljem usvajanju nastavnog gradiva. Dokazano je da se efikasnost usvajanja nastavne građe povećava upotrebom različitih tehnika nastavnog rada i korištenjem nastavnih sredstava i pomagala.

Da se efikasnost usvajanja nastavne građe povećava korištenjem nastavnih sredstava i pomagala, poznato je već od davnine. No da vidimo koja od suvremenih nastavnih sredstava, prema mišljenju učenika i nastavnika, najviše pridonose uspjehu u učenju stranog jezika na početnom stupnju!

U velikom broju naših škola nastavnici se služe *dijafilmom* kao osnovnim nastavnim sredstvom pri prezentaciji i uvježbavanju jezičnog materijala. Osim dijafilмова u nastavi stranih jezika služimo se *aplikacijama za magnetograf ili flanelograf*, koje pomažu učenicima da vizuelno dožive pojedine pojmove, sekvence događaja i gramatičke odnose.

Pri uvođenju čitanja vrlo su korisne *kartice za čitanje*. Prvi se tekstovi usmeno dobro pripremaju i često se događa da učenici, umjesto da čitaju, te

tekstove izgovaraju napamet. I zato nastavnik može stvoriti pomoću tih kartica nove kombinacije teksta, tj. nove rečenice, koje učenici stvarno i čitaju.

Priličan interes s jedne strane i rezervu s druge pobudile su *lutke* koje smo uveli u nastavni proces na početnom stupnju. One su se pokazale kao odlično nastavno sredstvo na samom početku nastave stranog jezika u osnovnoj školi.

Dosad smo u nastavi stranih jezika na početnom stupnju poklanjali vrlo malo pažnje slušanju izvornih govornika, kao i razvijanju sposobnosti razumijevanja. Nastavnik jedne zagrebačke osnovne škole proveo je zanimljiv eksperiment. Učenici VIII razreda slušali su magnetofonsku snimku dijaloga iz novog udžbenika za V razred. Nakon prvog slušanja nisu razumjeli ono o čemu govornici govore. Tek nakon drugog slušanja mogli su sve razumjeti. Na što nas to upozorava? Odmah na početku učenja stranog jezika učenik se mora navikavati na slušanje onoga što izvorni govornici govore i kako govore. Suvremeni način učenja ne može se zamisliti bez *snimljenog jezičnog materijala*. Sva nabrojena nastavna sredstva ušla su u mnoge naše škole, a kako su ih prihvatili učenici i da li pridonose jačoj motivaciji učenika, pokušali smo saznati opet pomoću jedne ankete. Anketirano je 106 učenika šestih razreda zagrebačkih osnovnih škola (»Pavao Lončarić«, Donje Vrapče, »Ivan Gundulić« u Gundulićevoj ulici, Osnovna škola Jabukovac i »Ivan Filipović« u Filipovićevoj ulici).³

Svima osim trojici učenika sviđa se likovi djece iz Početnice engleskog jezika za V razred, *I Speak English*, kao i njihove zgone (slične su zgodama učenika, duhovite su, kratke i sretno završavaju). Osim četvero učenika svi ostali vole rad s dijafilmovima i razumiju sadržaj lekcije pomoću tog nastavnog sredstva.

Na pitanje *Što im je najviše pomoglo da nauče čitati prve rečenice na engleskom jeziku?* (tu smo mislili na kartice s riječima), učenici su odgovorili: *drugarica*.

Petnaestero učenika ne voli rad s lutkama jer smatraju da su one pogodnije za rad s mlađom djecom. Ostali (91) misle da rad s lutkama olakšava učenje jezika. A same lutke su im simpatične i lijepo izrađene.

Što se tiče rada s magnetofonom, devetero učenika je izjavilo da ga ne vole, i to zato jer neki ne razumiju tekst, a drugima se takav način rada čini monotonim.

Pomoću ankete željeli smo saznati ne samo kako su učenici motivirani suvremenim tehnikama rada, već i njihov stav prema učenju engleskog jezika. Pitanje je glasilo: *Voliš li učiti engleski jezik u školi? Ako voliš, reci zašto. Ako ne voliš, reci zašto ne voliš.* Svi učenici osim trojice odgovorili su da vole učiti engleski jezik. Smatraju da će im učenje tog jezika koristiti za sporazumijevanje, da će im olakšati putovanja u inozemstvo, da je lagan jer se uči različitim metodama i kroz igru. Oni učenici koji su odgovorili da ne vole učiti engleski obrazložili su to slabim razumijevanjem riječi i teškoćom u svladavanju stranih jezika uopće. (Nemam smisla za jezike.) Dakle, i kod učenika od 11, odnosno 12 godina na motivaciju u učenju utječe i spoznaja o korisnosti učenja stranog jezika. To je svakako i poen više koji pridonosi boljem uspjehu.

Osim toga, željeli smo i od nastavnika čuti mišljenje kako su učenici prihvatili multimedijски pristup u cjelini u nastavi stranih jezika. Svih petero anketiranih nastavnika smatra da je takav pristup prihvaćen vrlo dobro.

³ Anketu obradila Vanja Kalember, psiholog u izdavačkom poduzeću »Školska knjiga« Zagreb.

	Odličan		Vrlo dobar		Dobar		Dovoljan		Nedovoljan		Prosječna ocjena		Broj učenika	
Osnovna škola Bjelovar	1974/75. 1975/76.	17 (20,5%) 37 (46,2%)	17 (20,5%) 18 (22,5%)	17 (20,5%) 18 (22,5%)	18 (21,7%) 17 (21,3%)	27 (32,5%) 7 (8,7%)	4 (4,8%) 1 (1,3%)	3,2 4	83 80					
Osnovna škola »I. L. Ribar« Varaždin	1974/75. 1975/76.	12 (32,4%) 11 (29,7%)	6 (16,2%) 9 (24,3%)	6 (16,2%) 11 (29,7%)	12 (32,4%) 6 (16,3%)	— —	1 (2,8%)	3,4 3,7	37 37					
Osnovna škola »Pavao Lončarić« Vrapče	1974/75. 1975/76.	5 (17,2%) 9 (27,3%)	6 (20,7%) 9 (27,3%)	9 (31,1%) 11 (33,3%)	8 (27,6%) 4 (12,1%)	1 (3,4%)	—	3,2 3,7	29 33					
Osnovna škola »I. Filipović« Zagreb	1974/75. 1975/76.	5 (26,3%) 6 (25,9%)	4 (21,1%) 3 (12,5%)	7 (36,8%) 7 (29,2%)	3 (15,8%) 8 (33,3%)	— —	—	3,6 3,3	19 24					
Osnovna škola Jabukovac Zagreb	1974/75. 1975/76.	3 (13,6%) 5 (23,8%)	5 (22,7%) 6 (28,6%)	7 (31,8%) 7 (33,3%)	5 (23,7%) 2 (9,5%)	2 (9,2%) 1 (4,8%)	—	3,1 3,6	22 21					
Osnovna škola »Bratstvo-jedinstvo« Popovača	1974/75. 1975/76.	9 (33,3%) 9 (32,2%)	3 (11,1%) 3 (10,7%)	8 (29,7%) 10 (35,7%)	7 (25,9%) 6 (21,4%)	— —	—	3,7 3,5	27 28					
Osnovna škola »7. maj« Vrbovec	1974/75. 1975/76.	17 (27,8%) 14 (18,9%)	8 (13,1%) 17 (23%)	15 (24,6%) 18 (24,3%)	18 (29,6%) 23 (31,3%)	3 (4,9%) 2 (2,7%)	—	3,3 3,2	61 74					
Osnovna škola »Braća Ribar« Sisak	1974/75. 1975/76.	5 (13,2%) 25 (29,8%)	1 (2,6%) 11 (13,1%)	10 (2,6%) 21 (25%)	20 (52,6%) 27 (32,1%)	2 (5,3%) —	—	2,7 3,4	38 84					
Osnovna škola »Ivo Rukavina Sida« Sisak	1974/75. 1975/76.	26 (37,6%) 29 (45,3%)	18 (26,1%) 13 (20,3%)	12 (17,4%) 12 (18,8%)	12 (17,4%) 10 (15,6%)	1 (1,5%)	—	3,8 3,9	69 64					
Osnovna škola »I. Gundulić« Zagreb	1974/75. 1975/76.	11 (52,4%) 5 (16,1%)	7 (33,3%) 5 (16,1%)	3 (14,3%) 13 (42%)	— 4 (12,9%)	—	4 (12,9%)	4,4 3,1	21 31					
Osnovna škola »Herta Turza« Karlovac	1974/75. 1975/76.	7 (24,2%) 7 (21,9%)	4 (13,8%) 7 (21,9%)	9 (31%) 8 (25%)	9 (31%) 10 (31,2%)	— —	—	3,3 3,3	29 32					
Osnovna škola Mahično	1974/75. 1975/76.	11 (26,2%) 9 (26,5%)	7 (16,7%) 10 (29,4%)	9 (21,4%) 8 (23,5%)	15 (35,7%) 7 (20,6%)	— —	—	3,3 3,6	42 34					

Rad s pojedinim nastavnim sredstvima ovako je ocijenjen: učenicima se najviše dopada rad s dijafilmom, jer omogućuje slobodu mašte i izraza, radnja se odvija pred očima učenika. Ne vole ponavljanje teksta s magnetofona, odnosno ako jedna određena aktivnost predugo traje.

Nastavnici se najmaže koriste aplikacijama za magnetograf ili flanelograf jer učenici vrlo brzo gube interes.

I na kraju željeli smo vidjeti da li je uvođenje suvremenih medija djelovalo i na rezultate postignute u učenju.

Zamolili smo nastavnike iz dvanaest osnovnih škola da nam dadu rezultate koje su učenici V razreda postigli na kraju 1975/76. školske godine iz engleskog jezika (kad se radilo s novim multimedijским materijalima) i rezultate učenika V razreda s kraja 1974/75. školske godine (kad se radilo sa starim materijalima). Uvjet je bio da je isti nastavnik predavao engleski učenicima u oba V razreda (iz dviju školskih godina) zbog stupnja objektivnosti ocjenjivanja.

Uspjeh učenika V razreda osnovne škole iz engleskog jezika u školskoj godini 1974/75. i 1975/76. — Vidi tabelu na str. 334.

Iako sva ta ispitivanja nisu provedena po svim statističkim uzusima, ipak pokazuju da povećanim interesom, dobrom organizacijom rada i suvremenim medijima povećavamo motivaciju učenika, a ona svakako pridonosi i uspjehu postignutom u nastavnom procesu.

Katica Ivanišević

REZULTATI PRIMJENE VIŠEIZVORNOG SKLOPA ZA ENGLSKI JEZIK U PETOM RAZREDU OSNOVNE ŠKOLE

Primjenom višeizvornog sklopa u nastavi stranog jezika zadovoljeni su svi zahtjevi moderne nastave. Višeizvorni ili multimedijски sklop obuhvaća veoma široku skalu primjene audiovizuelnih sredstava, od aplikacija preko magnetofonskih vrpca, dijafilmova, oslikanog vokabulara i struktura do element-filmova. Upravo njihovom pravilnom i sistematskom primjenom postizava se suvremen pristup nastavi stranog jezika. Svako od spomenutih sredstava ima značajnu ulogu u nastavnom procesu i upotrebljava se u određenoj fazi učenja jezika. Tako npr. primjenom dijafilma učenici dobivaju vizuelni poticaj, dok je istodobnom upotrebom magnetofonske vrpce zadovoljena zvučna komponenta — intonacija i izgovor.

Jezik se uči globalno slušajući i vježbajući jezične strukture koje emitira magnetofonska vrpca, a njihov smisao tumači film. Aplikacije koje sadrži sklop, a likovno su vezane uz sadržaj teksta, imaju veoma široku primjenu: pri objašnjavanju pojmova, prezentaciji sadržaja, pri obradi dijaloga, usmenim i pismenim vježbama, a naročito kod grupnog rada. Primjena aplikacija u nastavi uz to što služi usvajanju određenih jezičnih sekvencija ima i tu ulogu da kod učenika razvija funkciju mišljenja.

Fonetska komponenta je veoma naglašena. Učenici već od samog početka usvajaju pravilnu rečeničnu intonaciju i točan izgovor. Nastavni proces odvija se kroz četiri faze rada: uvođenje gradiva, usvajanje gradiva, aktivno učenje i primjena znanja. Pri tome se upotrebljavaju tri osnovne metode: